

بررسی تطبیقی مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان

اکبرهوشیاری^۱ مرتضی یوسف وند^{۲*}

۱- استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، سنندج، ایران

۲- دانشجوی ارشد جزا و جرم شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، سنندج، ایران

چکیده

مسئولیت کیفری یکی از مهم‌ترین نهادهای حقوق کیفری است که تعیین می‌کند چه زمانی شخص در برابر رفتار مجرمانه خود پاسخگو خواهد بود. تحقق مسئولیت کیفری مستلزم وجود شرایطی مانند قابلیت انتساب رفتار، اراده، اختیار، آگاهی و برخورداری از قدرت تشخیص است. نظام‌های حقوقی مختلف با توجه به مبانی فکری و فرهنگی خود، معیارهای متفاوتی برای تحقق مسئولیت کیفری ارائه کرده‌اند.

حقوق کیفری ایران با تأثیرپذیری از فقه امامیه و قوانین موضوعه، مسئولیت کیفری را بر پایه شرایطی همچون بلوغ، عقل، اختیار و قصد مجرمانه استوار کرده است. در مقابل، نظام حقوقی انگلستان که مبتنی بر حقوق عرفی (Common Law) است، تحقق مسئولیت کیفری را بر دو عنصر اصلی جرم یعنی عنصر مادی (Actus Reus) و عنصر روانی (Mens Rea) بنا نهاده است.

پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و رویکرد تطبیقی، به بررسی شرایط تحقق مسئولیت کیفری، عوامل رفع مسئولیت و جایگاه اراده و قصد مجرمانه در حقوق ایران و انگلستان می‌پردازد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که اگرچه مبانی دو نظام حقوقی متفاوت است، اما هر دو بر ضرورت وجود اراده، آگاهی و قابلیت انتساب رفتار مجرمانه تأکید دارند.

واژگان کلیدی: مسئولیت کیفری، حقوق ایران، حقوق انگلستان، عنصر مادی جرم، عنصر روانی جرم، حقوق تطبیقی.

مقدمه:

حقوق کیفری به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخه‌های حقوق عمومی، وظیفه تعیین حدود رفتارهای مجرمانه و ضمانت اجرای آنها را بر عهده دارد. یکی از اساسی‌ترین مفاهیم این حوزه، مسئولیت کیفری است؛ زیرا اعمال مجازات بدون احراز مسئولیت شخص، با اصول عدالت کیفری سازگار نیست.

مسئولیت کیفری بر این مبنا استوار است که انسان دارای قدرت تشخیص و اراده آزاد بوده و باید نسبت به انتخاب‌های خود پاسخگو باشد. بنابراین، برای انتساب یک رفتار مجرمانه به شخص، صرف وقوع عمل ممنوع کافی نیست، بلکه باید شرایطی وجود داشته باشد که نشان دهد مرتکب دارای توانایی لازم برای درک و کنترل رفتار خود بوده است.

در حقوق ایران، مسئولیت کیفری متأثر از مبانی فقه اسلامی است و قانون‌گذار شرایطی مانند بلوغ، عقل و اختیار را برای تحقق آن ضروری دانسته است. در مقابل، حقوق انگلستان بر پایه نظام کامن‌لا شکل گرفته و با تمرکز بر دو عنصر Actus Reus و Mens Rea، چارچوب خاصی برای تحلیل مسئولیت کیفری ایجاد کرده است.

بررسی تطبیقی این دو نظام حقوقی می‌تواند به شناخت بهتر نقاط اشتراک و تفاوت آنها و همچنین بهره‌گیری از تجربیات حقوقی سایر کشورها برای توسعه حقوق کیفری ایران کمک کند.

۲. پیشینه پژوهش:

مسئولیت کیفری همواره یکی از موضوعات مهم در مطالعات حقوق کیفری بوده است. پژوهشگران حقوق ایران در آثار خود بیشتر به بررسی مبانی فقهی و قانونی مسئولیت کیفری، شرایط عمومی مسئولیت و عوامل رفع آن پرداخته‌اند.

اردبیلی (۱۴۰۰) در آثار خود درباره حقوق جزای عمومی، بر نقش اراده، اختیار و شرایط شخصی مرتکب در تحقق مسئولیت کیفری تأکید کرده است. همچنین میرمحمدصادقی (۱۳۹۹) به بررسی عناصر تشکیل‌دهنده جرم و نقش قصد مجرمانه در تحقق مسئولیت کیفری پرداخته است.

در حقوق انگلستان نیز نویسندگانی مانند Ashworth و Herring، مسئولیت کیفری را با تمرکز بر عناصر مادی و روانی جرم بررسی کرده‌اند. این مطالعات نشان می‌دهد که وجود رفتار مجرمانه همراه با حالت ذهنی لازم، از شرایط اصلی تحقق مسئولیت کیفری در نظام کامن‌لا است.

با وجود مطالعات متعدد، بررسی تطبیقی جامع میان مبانی مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان همچنان اهمیت دارد؛ زیرا تفاوت‌های موجود میان نظام فقهی - قانونی ایران و نظام عرفی انگلستان می‌تواند زمینه مناسبی برای تحلیل و اصلاح مقررات کیفری فراهم کند.

۳. بیان مسئله:

یکی از مهم‌ترین پرسش‌های حقوق کیفری این است که چه زمانی می‌توان فردی را به دلیل ارتکاب یک رفتار مجرمانه مسئول دانست. اصل عدالت کیفری ایجاب می‌کند که تنها شخصی مورد مجازات قرار گیرد که دارای توانایی درک رفتار، اراده و اختیار باشد.

در نظام حقوقی ایران، تحقق مسئولیت کیفری به عواملی مانند بلوغ، عقل، اختیار و قصد مجرمانه وابسته است. این عوامل از مبانی فقه اسلامی تأثیر پذیرفته و در قوانین کیفری ایران مورد توجه قرار گرفته‌اند.

در مقابل، حقوق انگلستان با رویکردی متفاوت، مسئولیت کیفری را بر پایه وجود دو عنصر اصلی جرم یعنی عنصر مادی و عنصر روانی بررسی می‌کند. در این نظام، علاوه بر وقوع رفتار مجرمانه، وضعیت ذهنی مرتکب نیز اهمیت فراوانی دارد. با توجه به تفاوت مبانی این دو نظام، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که: شرایط تحقق مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دارد و هر یک از این نظام‌ها چه رویکردی در تعیین مسئولیت کیفری اتخاذ کرده‌اند؟

۴. اهداف پژوهش:

۴-۱. هدف اصلی:

بررسی تطبیقی شرایط تحقق مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان.

۴-۲. اهداف فرعی:

۱. بررسی مفهوم و مبانی مسئولیت کیفری در دو نظام حقوقی.

۲. تحلیل نقش اراده، اختیار و قصد مجرمانه در تحقق مسئولیت کیفری.

۳. بررسی عوامل رفع یا کاهش مسئولیت کیفری.

۴. شناخت نقاط قوت و ضعف هر یک از دو نظام حقوقی.

۵. سؤالات پژوهش:

۱. مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان بر چه مبانی استوار است؟

۲. مهم‌ترین شباهت‌ها و تفاوت‌های دو نظام حقوقی در زمینه مسئولیت کیفری چیست؟

۳. آیا استفاده از تجربیات حقوق انگلستان می‌تواند به توسعه حقوق کیفری ایران کمک کند؟

۶. فرضیه‌های پژوهش:

۱. هر دو نظام حقوقی ایران و انگلستان، وجود اراده و قابلیت انتساب رفتار را شرط اساسی مسئولیت کیفری می‌دانند.

۲. تفاوت اصلی میان دو نظام در مبانی شکل‌گیری و شیوه تحلیل عناصر جرم است.

۳. بهره‌گیری از برخی تجربیات حقوق انگلستان می‌تواند موجب دقیق‌تر شدن مقررات مسئولیت کیفری در ایران شود.

۷. روش تحقیق:

این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از رویکرد تطبیقی انجام شده است. اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی قوانین کیفری ایران، کتب حقوقی، مقالات علمی و منابع حقوقی انگلستان گردآوری شده است. در این پژوهش ابتدا مبانی و شرایط مسئولیت کیفری در هر یک از دو نظام حقوقی بررسی شده و سپس با مقایسه آنها، نقاط اشتراک و تفاوت میان حقوق ایران و انگلستان تحلیل شده است.

۸. مبانی نظری مسئولیت کیفری:

۸-۱. مفهوم مسئولیت کیفری:

مسئولیت کیفری به معنای قابلیت انتساب رفتار مجرمانه به شخص و توانایی تحمل آثار قانونی ناشی از آن است. به عبارت دیگر، فرد زمانی مسئولیت کیفری خواهد داشت که شرایط لازم برای درک ماهیت عمل و انتخاب آزادانه رفتار خود را داشته باشد. مبانی اصلی مسئولیت کیفری، وجود اراده و اختیار انسان است؛ زیرا مجازات شخصی که فاقد قدرت تشخیص یا کنترل رفتار خود بوده، با اصول عدالت کیفری سازگار نیست.

۸-۲. ارکان تحقق مسئولیت کیفری:

برای تحقق مسئولیت کیفری، وجود چند شرط اساسی ضروری است:

الف) وقوع رفتار مجرمانه:

نخستین شرط، انجام فعل یا ترک فعلی است که قانون آن را جرم شناخته باشد.

ب) قابلیت انتساب رفتار به مرتکب:

رفتار مجرمانه باید به شخصی نسبت داده شود که دارای شرایط لازم برای تحمل مسئولیت باشد.

ج) وجود عنصر روانی:

در بسیاری از جرایم، وجود قصد، علم یا تقصیر کیفری برای تحقق مسئولیت ضروری است.

۹. مسئولیت کیفری در حقوق ایران:

۹-۱. مبانی مسئولیت کیفری در حقوق ایران:

حقوق کیفری ایران تحت تأثیر فقه امامیه و قوانین موضوعه شکل گرفته است. در این نظام، انسان زمانی مسئول رفتار کیفری خود شناخته می‌شود که دارای قدرت درک، اراده و اختیار باشد.

قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ شرایط عمومی مسئولیت کیفری را مورد توجه قرار داده و عواملی مانند بلوغ، عقل و اختیار را از شرایط مهم مسئولیت دانسته است.

۹-۲. شرایط عمومی مسئولیت کیفری در حقوق ایران

الف) بلوغ

بلوغ یکی از شرایط اصلی مسئولیت کیفری در حقوق ایران است. فرد نابالغ به دلیل فقدان رشد کامل عقلی و جسمی، مسئولیت کیفری همانند افراد بالغ ندارد.

ب) عقل

عقل شرط اساسی دیگری برای مسئولیت کیفری است. شخصی که فاقد قدرت تشخیص و درک باشد، نمی‌تواند همانند افراد دارای قوه تمیز، مسئول رفتار خود شناخته شود.

(ج) اختیار

وجود اختیار برای انتساب جرم ضروری است. اگر شخص تحت اجبار یا اکراه قرار گرفته باشد، مسئولیت کیفری او مطابق شرایط قانونی بررسی خواهد شد.

(د) قصد و آگاهی

در بسیاری از جرایم، مرتکب باید نسبت به رفتار خود آگاه بوده و قصد انجام عمل مجرمانه را داشته باشد

۱۰. عوامل رفع مسئولیت کیفری در حقوق ایران:

عوامل رفع مسئولیت کیفری شرایطی هستند که با وجود وقوع رفتار مجرمانه، مانع از انتساب کامل جرم به مرتکب می‌شوند.

مهم‌ترین این عوامل عبارت‌اند از:

۱۰-۱. صغر سن:

یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مسئولیت کیفری، پایین بودن سن و عدم رسیدن فرد به مرحله بلوغ قانونی است. در حقوق ایران، افراد نابالغ فاقد مسئولیت کیفری کامل هستند و درباره آنان مقررات خاصی اعمال می‌شود.

۱۰-۲. جنون:

جنون موجب زوال قدرت تشخیص و اراده شخص می‌شود. از آنجا که مسئولیت کیفری مبتنی بر توانایی درک و انتخاب است، شخص مجنون در شرایط مقرر قانونی مسئولیت کیفری نخواهد داشت.

۱۰-۳. اکراه و اجبار:

اگر فردی تحت فشار غیرقابل تحمل و بدون اختیار اقدام به ارتکاب رفتار مجرمانه کند، در موارد پیش‌بینی‌شده قانونی ممکن است مسئولیت کیفری او رفع شود؛ زیرا عنصر اختیار در رفتار وی مخدوش شده است.

۱۰-۴. اشتباه:

در برخی موارد، اشتباه مرتکب درباره موضوع یا شرایط جرم می‌تواند بر مسئولیت کیفری او تأثیر بگذارد؛ البته پذیرش آن وابسته به شرایط قانونی است.

۱۱. مسئولیت کیفری در حقوق انگلستان:

۱۱-۱. مبانی مسئولیت کیفری در نظام کامن‌لا

نظام حقوقی انگلستان بر پایه حقوق عرفی (Common Law) و قوانین مصوب پارلمان شکل گرفته است. در این نظام، برای تحقق مسئولیت کیفری معمولاً باید دو عنصر اصلی جرم اثبات شود:

۱. عنصر مادی جرم (Actus Reus)

۲. عنصر روانی جرم (Mens Rea)

وجود هم‌زمان این دو عنصر، مبنای اصلی انتساب کیفری در حقوق انگلستان است.

۱۱-۲. عنصر مادی جرم (Actus Reus)

عنصر مادی جرم به بخش خارجی و قابل مشاهده جرم اشاره دارد. این عنصر شامل رفتار مجرمانه، شرایط وقوع جرم و در برخی موارد نتیجه حاصل از رفتار مرتکب است.

برای مثال، در جرم قتل، صرف وجود قصد کافی نیست؛ بلکه باید رفتار خارجی منجر به مرگ شخص دیگری نیز تحقق یافته باشد.

۱۱-۳. عنصر روانی جرم (Mens Rea)

عنصر روانی به وضعیت ذهنی مرتکب در زمان ارتکاب جرم مربوط می‌شود. در حقوق انگلستان، میزان تقصیر و حالت ذهنی فرد نقش مهمی در تعیین مسئولیت کیفری دارد.

مهم‌ترین اشکال عنصر روانی عبارت‌اند از:

قصد (Intention)

علم (Knowledge)

بی‌احتیاطی (Recklessness)

بی‌مبالاتی (Negligence)

۱۲. دفاعیات و عوامل مؤثر بر مسئولیت کیفری در حقوق انگلستان

در نظام حقوقی انگلستان، علاوه بر اثبات عناصر جرم، شرایطی وجود دارد که ممکن است موجب رفع یا کاهش مسئولیت کیفری شخص شود. این شرایط به عنوان دفاعیات کیفری شناخته می‌شوند و هدف آنها جلوگیری از مجازات افرادی است که در شرایط خاص، فاقد میزان لازم از اراده یا قابلیت سرزنش‌پذیری هستند.

۱۲-۱. جنون (Insanity)

جنون یکی از مهم‌ترین دفاعیات کیفری در حقوق انگلستان است. بر اساس این دفاع، اگر ثابت شود که فرد در زمان ارتکاب جرم به دلیل اختلال شدید روانی، توانایی درک ماهیت عمل خود یا تشخیص نادرستی آن را نداشته است، ممکن است مسئولیت کیفری او منتفی شود.

مبنای این دفاع آن است که شخصی که فاقد قدرت تشخیص و کنترل رفتار خود است، نباید همانند فردی که با آگاهی و اراده کامل مرتکب جرم شده، مورد مجازات قرار گیرد.

۱۲-۲. اجبار (Duress)

اجبار زمانی مطرح می‌شود که فرد در نتیجه تهدید جدی و فوری شخص دیگری، مجبور به ارتکاب جرم شود.

در این حالت، هرچند رفتار مجرمانه توسط فرد انجام شده است، اما آزادی اراده او تحت تأثیر فشار خارجی قرار گرفته و همین موضوع می‌تواند در شرایط قانونی موجب پذیرش دفاع اجبار شود.

۱۲-۳. اشتباه (Mistake)

اشتباه در حقوق انگلستان در برخی موارد می‌تواند بر مسئولیت کیفری اثر بگذارد. اگر اشتباه موجب شود که فرد فاقد قصد مجرمانه لازم برای ارتکاب جرم باشد، ممکن است مسئولیت کیفری او کاهش یابد یا منتفی شود.

۱۳. تحلیل تطبیقی مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان

بررسی تطبیقی دو نظام حقوقی نشان می‌دهد که هر دو نظام، مسئولیت کیفری را بر پایه ضرورت وجود قابلیت انتساب رفتار مجرمانه به شخص بنا کرده‌اند. با این حال، تفاوت اصلی میان آنها در مبانی نظری و شیوه بررسی شرایط مسئولیت است. در حقوق ایران، تمرکز اصلی بر ویژگی‌های شخص مرتکب است. عواملی مانند بلوغ، عقل، اختیار و قصد مجرمانه نقش مهمی در تعیین مسئولیت کیفری دارند. این رویکرد تحت تأثیر مبانی فقه اسلامی شکل گرفته است. در حقوق انگلستان، تمرکز بیشتر بر ساختار جرم و ارتباط میان رفتار خارجی و وضعیت ذهنی مرتکب است. مفهوم Actus Reus و Mens Rea چارچوب اصلی تحلیل مسئولیت کیفری را تشکیل می‌دهند.

۱-۱۳. شباهت‌های دو نظام حقوقی

۱. هر دو نظام بر اصل شخصی بودن مسئولیت کیفری تأکید دارند.
 ۲. در هر دو نظام، وجود اراده و اختیار برای انتساب جرم ضروری است.
 ۳. هر دو نظام، جنون و اجبار را در شرایط خاص از عوامل مؤثر بر مسئولیت کیفری می‌دانند.
 ۴. هر دو نظام تلاش می‌کنند میان حفظ نظم اجتماعی و رعایت عدالت فردی تعادل ایجاد کنند.
- ۲-۱۳. تفاوت‌های دو نظام حقوقی

۱. حقوق ایران بیشتر بر مبانی فقهی و قانونی استوار است، در حالی که حقوق انگلستان بر حقوق عرفی و رویه قضایی تکیه دارد.
۲. در حقوق ایران، شرایط شخصی مرتکب مانند بلوغ و عقل اهمیت ویژه‌ای دارد، اما در حقوق انگلستان عناصر تشکیل‌دهنده جرم نقش محوری دارند.
۳. مفهوم عنصر روانی جرم در حقوق انگلستان دارای ساختار گسترده‌تر و تفکیک‌شده‌تری است.

۱۴. جدول مقایسه‌ای مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان:

حقوق انگلستان	حقوق ایران	معیار مقایسه
مبنای حقوقی	فقه امامیه و قوانین موضوعه	حقوق عرفی و قوانین مصوب
قابلیت انتساب جرم بااثبات	قابلیت انتساب جرم به شخص	
عنصر مادی و عنصر روانی	دارای بلوغ؛ عقل و اختیار	مفهوم مسئولیت کیفری
عنصر مادی جرم و	بلوغ؛ عقل و اختیار؛ آگاهی و قصد	شرط اصلی مسئولیت
	عنصر روانی جرم	عنصر روانی جرم
رفتار خارجی؛ نتیجه جرم	رفتار یا ترک فعل مجرمانه	
و شرایط وقوع آن	پیش‌بینی شده در قانون	عنصر مادی جرم

قصد؛ علم؛ بی احتیاطی؛	قصد؛ علم؛ اراده؛ سوء نیت
وبی مبالاتی	عنصر روانی جرم
دارای نظام ویژه عدالت	مبتنی بر معیار بلوغ و مقررات
کیفری اطفال	وضعیت اطفال
دفاع کیفری در صورت اثبات	از عوامل رفع مسئولیت کیفری در
شرایط قانونی	جنون
دفاع Duress در شرایط خاص	در صورت فقدان قدرت تشخیص
اکراه و اجبار	در شرایط قانونی موجب رفع یا
پذیرفته شده است	کاهش مسئولیت می شود
در صورت تاثیر بر قصد مجرمانه	در موارد خاص بر قصد و مسئولیت
می تواند موثر باشد	کیفری اثر می گذارد
بازدارندگی؛ عدالت و اصلاح	عدالت؛ اصلاح مجرم و حفظ
هدف مجازات	نظم اجتماعی
رفتار مجرمانه	

۱۵. یافته‌های پژوهش:

- بررسی تطبیقی مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان نشان می‌دهد که هر دو نظام حقوقی، علی‌رغم تفاوت در مبانی و ساختار، دارای اصول مشترکی در زمینه مسئولیت کیفری هستند.
- مهم‌ترین یافته‌های پژوهش عبارت‌اند از:
۱. در هر دو نظام حقوقی، مسئولیت کیفری بر پایه قابلیت انتساب رفتار مجرمانه به شخص مرتکب استوار است.
 ۲. وجود اراده، اختیار و آگاهی از شرایط مهم تحقق مسئولیت کیفری محسوب می‌شود.
 ۳. حقوق ایران بیشتر بر شرایط شخصی مرتکب مانند بلوغ، عقل و اختیار تأکید دارد.
 ۴. حقوق انگلستان بیشتر بر تحلیل عناصر جرم، یعنی عنصر مادی و عنصر روانی، تمرکز دارد.
 ۵. مفهوم Mens Rea در حقوق انگلستان نقش گسترده‌ای در تعیین میزان مسئولیت کیفری دارد.
 ۶. مطالعات تطبیقی میان نظام‌های حقوقی مختلف می‌تواند به اصلاح و توسعه مقررات کیفری داخلی کمک کند.

۱۶. نتیجه‌گیری:

مسئولیت کیفری یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم حقوق کیفری است که هدف آن تعیین شرایط پاسخگویی افراد در برابر رفتارهای مجرمانه است. مجازات زمانی عادلانه خواهد بود که رفتار ارتكابی به شخصی نسبت داده شود که دارای اراده، اختیار و قدرت تشخیص باشد.

در حقوق ایران، مسئولیت کیفری تحت تأثیر مبانی فقه اسلامی قرار دارد و شرایطی مانند بلوغ، عقل، اختیار و قصد مجرمانه نقش اساسی در تحقق آن دارند. قانون‌گذار ایرانی با توجه به این مبانی، تلاش کرده است میان حفظ نظم اجتماعی و رعایت عدالت کیفری تعادل برقرار کند.

در حقوق انگلستان، مسئولیت کیفری بر پایه نظام کامن‌لا و با تأکید بر دو عنصر اصلی جرم، یعنی Actus Reus و Mens Rea شکل گرفته است. در این نظام، علاوه بر وقوع رفتار مجرمانه، وضعیت ذهنی مرتکب نیز برای تعیین مسئولیت مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در نهایت می‌توان گفت که هر دو نظام حقوقی، هدف مشترکی در ایجاد عدالت کیفری دارند، اما مسیر رسیدن به این هدف در آنها متفاوت است. حقوق ایران در توجه به شرایط فردی مرتکب و مبانی اخلاقی مسئولیت کیفری ویژگی خاصی دارد و حقوق انگلستان در تحلیل عناصر جرم و تعیین درجات تقصیر، دارای تجربه گسترده‌ای است.

۱۷. پیشنهادها:

با توجه به بررسی تطبیقی مسئولیت کیفری در حقوق ایران و انگلستان، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱-۱۷. توجه بیشتر به تحلیل عنصر روانی جرم

با توجه به اهمیت وضعیت ذهنی مرتکب در تعیین میزان مسئولیت کیفری، پیشنهاد می‌شود مقررات مربوط به عنصر روانی جرم در حقوق ایران با تفصیل بیشتری تدوین شود تا میان انواع قصد، بی‌احتیاطی و بی‌مبالانی تفکیک دقیق‌تری ایجاد شود.

۲-۱۷. بازنگری در مقررات مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان

با توجه به تحولات حقوق کیفری نوین، پیشنهاد می‌شود مقررات مربوط به مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان با توجه بیشتر به سن، رشد فکری، شرایط اجتماعی و اهداف تربیتی مورد بررسی و اصلاح قرار گیرد.

۳-۱۷. تقویت رویکرد اصلاحی در مجازات‌ها

هدف نظام کیفری تنها اعمال مجازات نیست، بلکه اصلاح مرتکب و بازگشت وی به جامعه نیز اهمیت دارد. استفاده از روش‌های اصلاحی و تربیتی، به‌خصوص درباره نوجوانان، می‌تواند آثار مثبت بیشتری داشته باشد.

۴-۱۷. توسعه مطالعات تطبیقی در حقوق کیفری

مطالعه نظام‌های حقوقی دیگر، به‌ویژه نظام‌هایی مانند انگلستان، می‌تواند زمینه شناخت بهتر نقاط ضعف و قوت قوانین داخلی و اصلاح مقررات کیفری را فراهم کند.

۵-۱۷. افزایش آموزش‌های تخصصی حقوق کیفری

تقویت آموزش‌های تخصصی برای قضات، وکلا و دانشجویان حقوق در زمینه مفاهیم نوین مسئولیت کیفری می‌تواند به اجرای دقیق‌تر عدالت کیفری کمک کند.

۱۸. منابع:

الف) منابع فارسی

۱. اردبیلی، محمدعلی. (۱۴۰۰). حقوق جزای عمومی، جلد اول و دوم، تهران: نشر میزان.
۲. گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۸). بایسته‌های حقوق جزای عمومی، تهران: نشر میزان.
۳. میرمحمدصادقی، حسین. (۱۳۹۹). حقوق کیفری عمومی، تهران: نشر میزان.
۴. آشوری، محمد. آیین دادرسی کیفری، تهران: انتشارات سمت.
۵. خالقی، علی. حقوق کیفری عمومی، تهران: شهر دانش.
۶. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲.
۷. قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی.

ب) منابع انگلیسی

- Ashworth, Andrew. (۲۰۲۱). Principles of Criminal Law. Oxford University Press.
- Herring, Jonathan. (۲۰۲۲). Criminal Law: Text, Cases, and Materials. Oxford University Press.
- Ormerod, David & Laird, Karl. (۲۰۲۳). Smith, Hogan, and Ormerod's Criminal Law. Oxford University Press.
- Clarkson, C. M. V. & Keating, H. M. Criminal Law: Text and Materials.
- Smith, J. C. Smith and Hogan's Criminal Law.